

Ljudmila Vodinelić piše o teti Mandi Vojnić - izvod iz zbornika „Bujština” 2004. od str. 2. do str.7.

TETA MANDA IZ LIŽNJANA

Manda Vojnić iz Ližnjana pok. Jakova i pok. Marte Perković rođena je u Ližnjanu 1890. godine, a umrla je i pokopana isto u Ližnjanu 1961. godine. Ja sam ju poznavala još od djetinjstva.

Sve su mi djevojke u crkvi izgledale lijepe, ali ona mi se učinila najljepšom i najboljom. U crkvi sve su djevojke bile na misi okupljene pred oltarom Srca Isusova, u klupama namijenjenim ženskoj mladeži, a bilo je više klupa popunjeno samo djevojkama. Bilo je to prije Prvog svjetskog rata između 1910. i 1914. godine. Sve te djevojke bile su članice „Djevojačkog društva Srca Isusova“.

U Ližnjanu je službovao svećenik Mateljan (1911. - 1916.) Ona je bila predsjednica Društva, a tajnica je bila Antica Vojnić, udana za njezinog brata, učitelja Jakova Vojnića. 1913. godine u Ližnjanu su se održale misije i djevojke su bile veoma aktivne, a osobito teta Manda koja je s velikom revnošću širila „Glasnik Srca Isusova”.

Bila je dijete seljačkih roditelja, za ondašnje prilike prilično imućnih. Školu je polazila vrlo neredovito, može se reći i da je samouka. Imali su krave, i druge domaće životinje i ona ih je često čuvala s knjigom u ruci. Iz djetinjstva se sjećam tek toliko.

U svibnju 1915.godine moja obitelj, kao i mnoge druge iz Ližnjana i cijelog kotara Pula, bila je evakuirana zbog mogućnosti rata između Italije i Austro-Ugarske Monarhije. Bili smo rastreseni po svijetu, neki u Donjoj Austriji, drugi u Moravskoj, a treći u Češkoj. Iz sela su svi otišli s djecom, a vratili su se u Ližnjan skoro sve obitelji bez djece. Djeca južne

Istre ostala su u Gmündu, u Donjoj Austriji, pokošena nekom epidemijom, a i nebrigom i neznanjem ondašnjeg zdravstva.

U Ližnjanu su mogli ostati samo oni bez djece, sposobni za rad i opskrbljeni hranom barem za jednu godinu. Bilo je nemirno doba, Austrija se rušila, fašizam se rađao. Italija je bila spremna na okupaciju Istre. Slavenski narodi u Monarhiji nadali su se svom oslobođenju i političkom ujedinjenju.

Manda se uvijek bavila knjigama, imala ih je u kući od brata učitelja, a primali su knjige i od Društva sv. Jeronima. Bila je stoga načitana i znala je vrlo lijepo govoriti i pripovijedati. Ja sam mislila da je ona učiteljica bez službe. Pričala nam je da je u Ljubljani kod časnih sestara uršulinki polazila jednogodišnji domaćinski tečaj sa sestričnom Katicom, majkom vlč. Antona Jukopile. Svakako taj je tečaj polazila za vrijeme rata dok smo bili evakuirci jer od travnja 1918. nadalje bila je u Ližnjanu i počela nas je poučavati.

Bila je veliki rodoljub i narodnjak. Sva je bila obuzeta duhom narodnog hrvatskog preporoda u Istri. Moja se obitelj vratila transportom iz izbjeglištva 18. travnja 1918. Odmah nakon toga teta Manda je počela sakupljati djevojčice oko sebe. Sakupila nas je nekih desetak, nekad više, nekad manje, neke bi ispadale, neke nadolazile. Na sastancima u njenoj sobi ili na otvorenom pričala bi nam, razgovarala s nama i promatrala nas sa svog gledišta. Rekla nam je zašto želi da joj dolazimo, nastojala nam je dočarati kako je lijepo i korisno da se djevojke obrazuju, kako trebaju sutra kad odrastu postati dobre domaćice, kako je žena kraljica obitelji, davala nam je moralne pouke. Željela je da se sastajemo svake nedjelje i svakog blagdana po nekoliko sati poslije podne. Držala nas je na okupu da ne lutamo i da nas pouči. Najviše su je brinuli moralni problemi i odgoj. Tumačila nam je narodne poslovice. Zadavala nam je zadatke da joj pismeno ili usmeno rastumačimo što pojedina poslovice znači i što nam kaže i

kako ju treba shvatiti. Čitali smo zajedno i davala nam je knjige da kod kuće čitamo.

Naša učiteljska škola u Pazinu bila je zatvorena pa je ona razmišljala kamo bi mene i druge uputila na školovanje, ukoliko moj otac odobri njenu molbu. Doznala je za hrvatsku preparandiju u Zadru i da je upućeno u Zadar puno đaka Istrana iz Kastva, jer je Kastav mirovnim ugovorom pripao Jugoslaviji. Zato su naši ondašnji politički radnici dr. Stanger, dr. Laginja i drugi rodoljubi radili mnogo na tome da lijepa skupina đaka Istrana iz Kastva prijeđe u Zadar.

1924. godine prilikom pripojenja tzv. IV zone Jugoslaviji, mnogo je tih đaka otišlo na proslavu u Preko i, naravno, preko noći su morali prebjeći u Jugoslaviju, neki u Zagreb, drugi u Split i Šibenik jer su svi bili izbačeni iz talijanskih škola, a preparandija u Zadru školskom Gentilijevom reformom postala je „Istituto Magistrale di Zara“ s talijanskim nastavnim jezikom.

Teta Manda je sve svoje skromno znanje željela prenijeti na mlade. Tako je žene i djevojke upoznavała s razumnim gospodarenjem u kući, učila ih praviti razne kolačiće, poslastice i torte. Rado su je zvale poznanice da priredi fine ručkove u raznim prigodama obiteljskog slavlja. Učila nas je pripremati svečani stol i mnogo toga. Ona je prva počela u Ližnjanu širiti znanja o pripremama hrane, o vrijednosti prehrambenih namirnica i slično.

U Ližnjanu je 1929. popisala djevojke i mlade žene da organiziramo tečaj krojenja, vezanja i domaćinstva. Naši prvaci pronašli su nam učiteljicu Ružicu Matejčić iz Pazina. Tečaj je bio odobren od domaćih vlasti i uskoro je bio u rukama Zorke - šogorice tajnika fašističke organizacije. Nisu oni znali da njime tajno upravlja teta Manda i preko mene se skrbila za sve. Ali ona je morala biti anonimna, nije smjela proviriti na tečaj, pa čak ni ja, premda se održavao u

našoj prostoriji od „butige“. Organizirala je na koncu da se žene i djevojke slikaju u narodnim nošnjama. Slike su bile sve zaplijenjene, a ostali su samo oni primjerci dati nam na ogled. Tečaj je uspio na korist ženama i djevojkama i veoma dugo se o njemu pričalo. Dok nas je tako poučavala, budila je u nama narodni osjećaj, upoznavała nas s narodnim težnjama, govorila nam o razvitku kulture i znanja i svega što smo bili postigli, osobito marljivim radom narodnih učitelja i svećenika do Prvog svjetskog rata. Govorila nam je puno o vrijednosti čitaonica, sokolstvu, o narodnim učiteljima, o dužnostima narodnjaka i slično.

Meni je sve to veoma ugađalo jer takve sam pouke slušala i u obitelji. Otac je čitao najprije „Našu slogu“ i „Hrvatski list“ iz Pule pa „Pučki prijatelj“ i „Istarsku riječ“. Dok je o nama vodila brigu, teta Manda nas je promatrala i birala djecu koju bi trebalo poslati u srednju školu. Brinula se i za mušku djecu.

Kad bi uočila da je neko dijete bistro i od dobrih roditelja, onda bi roditelje počela nagovarati da to dijete pošalju u neku školu. Najradije bi ih bila poslala u sjemenište za duhovna zvanja.

Od vrijednog brata učitelja i rodoljuba puno je znanja primala. Bila je bistroumna, skromna, dobronamjerna, voljela je siromaštvo, rado bi svakom pomogla dušom i srcem. Mekane naravi, osjećajna, teta Manda je bila rijetko velika plemenita žena i Ližnjan joj mnogo duguje.

Imali smo mnogo djece po srednjim školama i sva su djeca njenom brigom i selekcijom pošla na školovanje. Većina te djece, neki već i stari, ni ne znaju kome trebaju biti zahvalni što su postali intelektualci.

Meni kao budućoj učiteljici i odgajateljici često je preporučivala kako treba pristupiti djeci, kako i kada ih treba

pohvaliti, pomilovati. Bila je rođena za učiteljicu i odgajateljicu. Imala je dobru prirodnu metodu.

U društvu tete Mande meni je uvijek bilo prijatno i drago biti. Njenim poukama u mojoj mladosti otvarao mi se novi svijet. Bila sam znatiželjna i sve što je ona govorila, ja sam primala za dobro. Poštivala sam ju veoma.

Na njen zagovor njen me brat Jakov ispitao i potvrdio da mogu uspjeti na prijemnim ispitima. Tako je i bilo. U Zadru uz drugu istarsku djecu bila sam primljena u tzv. razred pripravnika, a to je priznati niži III. razred srednje škole. Manda je bila dopisnica „Novog lista“ i kasnije „Istarskog glasa“. Tako u knjizi „Puna je Pula“ Mate Balota piše: „Javlja se prva ženska dopisnica sa sela, Manda Vojnić Jakovljeva, iz Ližnjana.“

Šaljući sakupljene priloge za hrvatske škole u Puli, ona piše: „Naše su mladice još slabe i nejake, ali dobar će i plemeniti rod donijeti. Nikakva sila, ni vjera, ni zlog mraza, a ni vrućine neće toj mladici nauditi. Bit će to naša djeca, koja će se odgojiti u našem jeziku, u našoj školi i u našem duhu te postati prosvijećeni i vrijedni gospodari na radost i korist narodu i domovini. Zora će nam ranim jutrom zabijeliti, ona će nas na rad uputiti: Ondje jerbo, gdje se sile rada slože, tvrdo gvožđe prekinut se može“ (1. siječnja 1918., str. 211).

Kad su jednom iz Trsta došli u Ližnjan Ivan Stari, Ante Iveša i još neki drugi politički radnici da skupe ljude i da im objasne kako da se bore i na izborima glasuju za naše poslanike (Vilfana i Štangeru), Manda je organizirala djecu i djevojke da skupe cvijeće za doček ovih narodnih političara. U nekim selima dočekali su ih kamenjem.

Evo još jednog djela zauzetosti za kulturni život Ližnjana. Godine 1945., odmah po svršetku rata, Manda odlazi u Zagreb profesoru Vladimiru Nazoru i monsignoru Ritigu, te iz Zagreba dovodi učiteljicu glume i pjevanja, Miru

Artić, da pripremi otvaranje čitaonice i doma kulture. Manda je za čitaonicu dala svoje knjige. Čitaonica je bila svečano otvorena, ali je, nažalost, postojala samo nekoliko mjeseci.

Treba istaknuti da je teta Manda bila posebno zauzeta za moralno uzdizanje i odgoj u poštenju, pravednosti, istini i dobroti te je kulturnu i intelektualnu djelatnost tomu podređivala. U tu je svrhu skupljala i koristila sve potencijale narodne mudrosti, tradicije i vjere.

Teta Manda je bila zaista hrabra i vrijedna žena, dostojna naše zahvalnosti i uspomene.

Ljudmila Vodinelić

Iz zbirke ZLATNA ZRNAJCA izdvojila bih:

1. Laž ima kratke noge; gdje ruča, tamo ne večera.
2. Umiljeno jagnje dvije majke sisa, a bijesno ni svoje ne može.
3. Blažena večera u svojem trudu stečena.
4. Žetva je obično podobna sjetvi.
5. Dug je zao drug, koji je dužan, taj je i na Božić tužan.
6. Bez orača i kopača ne bi bilo kruha ni kolača.
7. Koj' se hvali, taj se kvvari, koji se tuži, više puta i sam sebe ruži.
8. Usta zatvori, a oči otvori.